MARSHALL PLAN 2.0 FOR THE POST-WAR RECOVERY OF UKRAINE

Iryna Kulaga
PhD in Economics,
Associate Professor of the Department of Economic
Theory, Kyiv National Economic University Vadym Hetman University

Victoria Lishchynska
PhD in Economics,
Associate Professor of the Department of Management,
Kyiv National Economic University Vadym Hetman University

ANNOTATION

The article analyzes the socio-economic state of Ukraine during six months of full-scale Russian aggression against Ukraine, considers ways of post-war recovery of the country, analyzes the possibilities of using the Marshall Plan for Ukraine. For this purpose, a retrospective analysis of the introduction of the Marshall Plan for the post-war recovery of European countries affected by the Second World War was carried out, the prerequisites, directions and consequences of its implementation were systematized, analogies were drawn and arguments were considered regarding proposals for attracting international financial assistance for the reconstruction and reformation of the economy of Ukraine in the post-war period based on the principles of the Marshall Plan.

მარშალის გეგმა 2.0 უკრაინის ომის შემდგომი აღმშენებლობისთვის

ირინა კულაგა
ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატი,
ასოცირებული პროფესორი,
ვადიმ ჰეტმანის კიევის ეროვნული უნივერსიტეტის
ეკონომიკური თეორიის კათედრის
ასოცირებული პროფესორი

ვიქტორია ლიშჩინსკა
ეკონომიკის დოქტორი,
ვადიმ ჰეტმანის კიევის ეროვნული
უნივერსიტეტის მენეჯმენტის
დეპარტამენტის ასოცირებული პროფესორი

ანოტაცია

სტატიაში გაანალიზებულია უკრაინის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა უკრაინის წინააღმდეგ რუსეთის სრულმასშტაბიანი აგრესიის ექვსთვიანი პერიოდის განმავლობაში, განიხილება ქვეყნის ომის შემდგომი აღდგენის გზები, აანალიზებს უკრაინის მარშალის გეგმის გამოყენების შესაძლებლობებს. ამ მიზნით ჩატარდა მეორე მსოფლიო ომით დაზარალებული ევროპის ქვეყნების ომისშემდგომი აღდგენის მარშალის გეგმის განხორციელების რეტროსპექტული ანალიზი, სისტემატიზებული იყო მისი განხორციელების წინაპირობები, მიმართულებები და შედეგები, შედგენილი იქნა ანალოგიები და არგუმენტები. განიხილეს წინადადებები მარშალის გეგმის პრინციპების საფუძველზე უკრაინის ეკონომიკის აღდგენისა და რეფორმისთვის საერთაშორისო ფინანსური დახმარების მოზიდვის შესახებ წინადადებები ომისშემდგომ პერიოდში.

ПЛАН МАРШАЛЛА 2.0 ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Ірина Кулага
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії,Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Вікторія Ліщинська
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено аналіз соціально-економічного стану України за півріччя повномасштабної російської агресії проти України, розглянуті шляхи повоєнного відновлення країни, проаналізовані можливості використання плану Маршалла для України. З цією метою був здійснений ретроспективний аналіз запровадження плану Маршалла для повоєнного відновлення європейських країн, що постраждали у Другій світовій війні, систематизовані передумови, напрями та наслідки його реалізації, проведено аналогії та розглянуто аргументи щодо пропозицій залучення міжнародної фінансової допомоги для відбудови та реформування економіки України у повоєнний період на принципах плану Маршалла.

Вступ. Історично темпи економічного зростання в Україні були завжди нижчими від країн Центральної Європи. Внутрішній валовий продукт України за останні 20 років зростав в середньому менше ніж на 2% на рік. Повномаштабне російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року призвело до масового порушення ланцюжків економічної діяльності, руйнування інфраструктури, економічної та соціальної кризи. Фомування і ефективна реалізація плану повоєнного відновлення України – це не тільки унікальний шанс відшкодувати збитки, завдані війною, а й прискорити економічне зростання та підвищити якість життя в Україні. Такий план має забезпечити стійкий економічний ріст та добробут населення; сприяти залученню в Україну інвестицій, знайти ефективні рішення для якнайшвидшого відновлення найважливіших економічних і соціальних процесів; забезпечити економічну, соціальну та екологічну стійкість України на шляху до перемоги.

Метою дослідження є визначення можливостей використання плану Маршалла для повоєнного відновлення України.

Відповідно до визначеної мети поставлено завдання:

- здійснити аналіз соціально-економічного стану України за півріччя повномасштабної російської агресії проти України та визначити обсяги отриманих збитків;

- дослідити історичний досвід використання плану Маршалла для повоєнного відновлення європейських країн, що постраждали у Другій світовій війні, систематизувати передумови, напрями та наслідки його реалізації;

- проаналізувати можливості використання плану Маршалла для України для відбудови та реформування економіки у повоєнний період.

Результати дослідження. За оцінками аналітиків повоєнне відновлення України вимагатиме багатомільярдних капіталовкладень і, як зазначив канцлер Німеччини Олаф Шольц, це завдання буде більш масштабним, ніж реалізація плану Маршалла щодо відновлення Європи після Другої світової війни. У відповідності з масштабністю поставленого завдання виникають питання щодо можливостей його реалізації в сучасних умовах. В цьому контексті з'являються альтернативні погляди на дієвість даного плану для України. Так, Павло Шеремента, економіст, який був міністром економічного розвитку та торгівлі України у 2014 році, хоча й вважає, що новий план Маршалла безумовно потрібен для України, однак зауважує, що має значно більше надій на енергію та креативну ініціативу десятків тисяч українців, на внутрішні заощадження та на приватні ініціативи іноземних партнерів [6].

Розглянемо план Маршалла в історичній ретроспективі як найбільш відому у світовій історії програму допомоги країнам Європи після Другої Світової війни. Для Європи було очевидним, що без допомоги буде вкрай складно подолати повоєнну кризу, а таку масштабну допомогу може надати лише США, оскільки за роки війни американська економіка значно зміцнила свої позиції: обсяги промислового виробництва подвоїлися, що було обумовлено переведенням економіки на воєнні замовлення, а в стратегічних галузях – зросли багаторазово, зокрема, у 6 разів - у виробництві алюмінія, у 16 разів - у літакобудуванні, у 400 разів зросло виробництво штучного каучуку. На кінець війни на США припадало 2/3 світового промислового виробництва та майже 2/3 світового золотого запасу, крім того відразу після війни вдалось швидко перевести економіку з воєнних рейок на випуск мирної продукції. Оскільки основні економічні суперники США були виснажені війною і не могли конкурувати за ринки збуту й сировини, а союзники опинились у економічній залежності від США, то у постраждалих у війні західноєвропейських країн фактично не було альтернативних варіантів отримати зовнішню допомогу. Натомість, СРСР та східноєвропейські (соціалістичні) країни, не зважаючи на значні втрати та руйнування, з ідеологічних міркувань обрали свою стратегію повоєнного відновлення, що спиралася виключно на власні можливості [1].

Програма відновлення Європи (план Маршалла) була розроблена у 1947 році американським держав-

ним секретарем Джорджем Маршаллом. Метою плану Маршалла було досягнення зростання промислового виробництва на 30% та сільського господарства на 15% порівняно з довоєнним рівнем, стимулювання міжнародної торгівлі та відновлення стабільних валют і збалансованих державних бюджетів у постраждалих у війні країнах Європи. Протягом 1948 – 1952 рр. США надали європейським країнам, які приєдналися до ОЄЕС, фінансову та технічну допомогу на суму понад 13,3 млрд дол. (бл. 143 млрд дол. у еквіваленті 2022 р.), з яких пряма допомога складала 11 млрд дол. Допомогу отримали 18 країн: не тільки союзники (Велика Британія отримала найбільшу частку – близько 24 %), а й нейтральні держави, а також колишні вороги: Західна Німеччина (12% усіх коштів, хоча вимушена була сплачувати репарації) та Італія яка входила до нацистського блоку (11%), а пізніше окремо – і Японія. Фінансова допомога не лише сприяла економічному відновленню Європи, але й створила нові ринки збуту для США, оскільки одночасно передбачала кредитування поставок предметів першої необхідності, продовольства, сировини на суму 1,2 млрд дол. та близько 200 млн дол. гарантії на кредити. Отже, план Маршалла був перш за все орієнтований на забезпечення «вузьких місць» у постачанні, імпорт сировини та матеріалів, необхідних для європейської економіки, на відбудову та оновлення основного капіталу [7].

Основний принцип плану передбачав, що Європа повинна сама взяти на себе ініціативу щодо його реалізації, зокрема, прискорити розвиток внутрішньої торгівлі, стабілізувати та зміцнити національні валюти, сприяти зростанню обсягів випуску продукції. А це можливо лише за умов створення міцної виробничої бази, що, в свою чергу, може бути забезпечено лише шляхом міждержавної кооперації та координації дій країн-учасниць. Таким чином, план Маршалла став одним з перших поштовхів до євроінтеграції. Однак, щоб отримати допомогу, кожна країна мала виконати низку умов, зокрема, відмовитися від націоналізації промисловості та гарантувати свободи приватному підприємництву, знизити тарифи на імпорт американських товарів, обмежити торгівлю з соціалістичними країнами тощо. Такі жорсткі обмеження європейських країн призвели до ще більшого зміцнення економічних, політичних та ідеологічних позицій США у світі.

Передумови, напрями та результати реалізації плану Маршалла систематизовано в таблиці 1.

Успішна реалізація плану Маршалла разом із власними економічними програмами повоєнного відновлення

Таблиця 1

Систематизація передумов, напрямів та результати реалізації плану Маршалла в Європі після Другої світової війни

Передумови	Напрями	Результати
1. Скорочення промислового виробництва більше ніж на третину порівняно з довоєнним рівнем. Обладнання більшості підприємств застаріло, деякі заводи під час війни були зруйновані або демонтовані. Відродженню промисловості перешкоджала відсутність сировини, напівфабрикатів, знищені транспортні зв'язки. 2. Занепад сільського господарства, обумовлений нестачею знарядь праці, скороченням поголів'я худоби, нестачею добрив, знищенням великої кількості господарств під час війни. 3. Руйнування єдиної системи торгівлі як внутрішньої, так і зовнішньої. 4. Зруйнована інфраструктура, порушення логістичних зв'язків. 5. Нестійкість європейських валют, високі темпи інфляції. 6. Зменшення людського капіталу внаслідок фізичних втрат та інвалідізації певної частки населення. Зубожіння населення.	Структурні зміни в економіці європейських крайн та европейської системи в цілому: 1. Відновлення промислового виробництва та сільського господарства. 2. Розширення зовнішньої торгівлі. 3. Досягнення та підтримання внутрішньої фінансової стабільності. 4. Розвиток європейського економічного співробітництва.	1. Промислове виробнитво зросло на 40% порівняно з довоєнним рівнем. 2. Обсяг сільськогосподарської продукції збільшився на 20% порівняно з довоєнним рівнем. 3. Обсяг європейської торгівлі підвищився на 40%; скасування квот на імпорт та експорт, зростання експорту призвело до встановлення позитивного платіжного балансу. 4. Відновлена інфраструктура, налагоджені логістичні зв'язки. 5. Погашено зовнішню заборгованість. 6. Відбудовано і зміцнено європейський середній клас, існування якого є гарантом збереження політичної стабільності та стійкого розвитку.

Джерела: складено авторами за [1, 2, 7,13].

європейських країн дозволила не лише уникнути економічної кризи, подібної до тієї, що виникла після Першої Світової війни, але й зменшити болючість економічних і політичних реформ, що проводилися в Європі. Протягом 1948-1952 рр. вдалося підвищити продуктивність праці, відновити довіру інвесторів шляхом стабілізації державних фінансів та досягти високих темпів економічного зростання та підвищення рівня життя населення з пролангацією отриманого ефекту на наступні десятиліття. План Маршалла не лише сприяв розвитку зовнішньої торгівлі та економічного співробітництва, але й створив нову атмосферу взаємодопомоги й підтримки у відносинах між Західною Європою й Сполученими Штатами. Він зміцнив економічні, соціальні й політичні структури країн-учасниць і зробив вагомий внесок в боротьбу з розповсюдженням комуністичної ідеології в Європі. «Головна заслуга Плану – він змусив з'явитися об'єднану Європу зі спільним ринком, мотивував її країни зайнятися реконструкцією своїх економік за передовими американськими методами, приніс стабільність валютам та держбюджетам» [7].

Чи можливо, спираючись на успішний досвід використання плану Маршалла, розробити програму повоєнного відновлення України? Більшість дослідників, економістів та політиків вважають за необхідне взяти план Маршалла за основу, адаптувати до умов сьогодення і завдань повоєнного відновлення та на цій основі розробити так званий план Маршалла 2.0. Але чи буде успішною його реалізація?

Секрет успіху будь-якої програми дій полягає в наявності чітко продуманого плану та заходів по його впровадженню, що розроблені, спираючись на аналіз поточного становища та з урахуванням історичного досвіду, а також контролю за виконанням. Звісно, для досягнення мети величезне значення має мотивація, але для успішної його реалізації слід, перш-за все, прибрати перепони, які можуть перешкоджати його виконанню: розв'язати управлінські проблеми, унеможливити використання корупційних схем та нецільове використанням отриманої допомоги.

В досвіді України вже є спроба запровадити «новий план Маршалла» для макроекономічної стабілізації. «Європейський план для України» був презентований екс-прем'єр-міністром Литви Андрюсом Кубілісом в 2017 р. Ця ініціатива, що заснована на успішному досвіді Литви в проведенні реформ в 1990-х роках передбачала залучення в Україну інвестицій на рівні 5 млрд євро щорічно протягом 10 років з пріоритетними напрямами

Таблиця 2

Загальна оцінка прямих, непрямих втрат та потреб економіки України у відновленні (у розрізі галузей) станом на 13.06.2022 року

Тип майна	Оцінка втрат, млрд дол.		
	Прямі втрати	Загальні непрямі втрати галузі	Загальна потреба у відновленні галузі
Житлові будівлі	36,8	2,7	57,9
Інфраструктура	31,3	17,7	41,8
Активи промислових підприємств	8,0	28,7	17,0
Агропромисловий комплекс та земельні ресурси	4,3	23,4	17,5
Соціальна сфера	0,2	6,4	6,6
Транспорт	2,3	0,2	4,6
Освіта	3,5	2,1	4,4
Торгівля	2,1	23,3	3,9
Енергетика	1,8	11,6	3,5
Охорона здоров'я	1,5	2,7	2,3
Житлово-комунальне господарство	1,3	2,3	1,7
Культура, туризм, спорт	0,7	4,3	1,6
Адміністративні будівлі	0,9	0,1	1,3
Цифрова інфраструктура	0,6	1,1	1,0
Фінансовий сектор	0,02	0,2	0,02
Разом	95,5	126,8	165,1

Джерело: [10, с.7]

фінансування: енергетика, інфраструктурні проекти (у рамках децентралізації), малий та середній бізнес [13]. Це був інструмент, який мав продемонструвати українському суспільству підтримку європейських партнерів після Революції Гідності та початку вторгнення Росії в Україну у 2014 р. Але ця ініціатива, нажаль, так і не була реалізована, через низку причин, зокрема,Україна не продемонструвала системні перетворення (в т.ч. успіхи у боротьбі з корупцією), які мали бути проведені у відповідь на запропоновану допомогу.

Сьогодні експерти звертаються до плану Маршалла як до прикладу програми відновлення, яка буде потрібна Україні після війни. Зараз Україна отримала другий шанс скористатися допомогою за планом Маршалла 2.0. Однак, і на сьогодні серед основних загроз реалізації плана допомоги називають все ту ж корупцію [5].

Наскільки масштабною має бути програма відновлення України можна спрогнозувати, спираючись на всебічну і точну оцінку економічних та соціальних наслідків війни, яка буде можлива лише після звільнення окупованих територій, але попередня оцінка втрат вкрай необхідна. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну призвело до маштабних руйнувань, пошкоджено десятки міст, зруйновано сотні об'єктів інфраструктури, медичних і соціальних установ, закладів освіти, підприємств, тисячі житлових будинків.

За прогнозами Національного банку у 2022 році реальний ВВП та економіка України скоротиться на третину [12, с.4]. Станом на червень 2022 року загальні прямі та непрямі фізичні збитки оцінюються експертами в понад 200 мільярдів доларів та продовжують зростати (табл.2). Найбільш постраждалими є області

Таблиця 3

Найбільш пошкоджені промислові активи в Україні

Назва компанії	Промисловість	Втрати, млн дол.
ММК ім. Ілліча	Металургійна	1 959
Азовсталь	Металургійна	1 494
Українські енергетичні машини	Машинобудування	432
Кременчуцький НПЗ	Нафтопереробка	374
Антонов	Авіабудування	159
Укртатнафта	Нафтопереробка	155
Авдіївський коксохімічний завод	Коксохімічна	142
Зоря - Машпроект	Машинобудування	141
Лисичанський нафтопереробний завод	Нафтопереробка	116
Монделів Україна	Харчова	104
Завод імені Малишева	Оборонна	101
Ветропак Гостомельський склозавод	Виробництво скла	95
Рубіжанський картонно-тарний комбінат	Виробництво паперу	86
Енергомашспецсталь	Машинобудування	74
Сумихімпром	Хімічна	73
Житомирський бронетанковий завод	Оборонна	72
Одеський нафтопереробний завод	Нафтопереробка	71
Сєвєродонецьке об'єднання "Азот"	Хімічна	67
Кока-Кола Беверіджіз Україна	Харчова	62
Фармак	Фармацевтична	53
Куб-Газ	Добування газу	48
Харківський тракторний завод	Машинобудування	41
Попаснянський авторемонтний завод	Машинобудування	40
Кондитерська фабрика «Харківянка»	Харчова	22

Джерела: [9, с. 8-9; 10, с.59]

України в яких безпосередньо велись бойові дії: Донецька, Харківська, Луганська, Миколаївська, Запорізька, Київська та Чернігівська [10].

Станом на червень 2022 року загальна сума задокументованих інфраструктурних збитків України склала понад 95,5 мільярдів доларів США. Найбільша частка у загальному обсязі прямих втрат належить житловим будівлям (39%) та інфраструктурі (33%). Сукупні прямі втрати від руйнувань та пошкоджень різних об'єктів громадського сектору, зокрема соціальних об'єктів та установ, закладів освіти, науки та охорони здоров'я, культурних споруд, спортивних об'єктів, адміністративних будівель, складають близько 6,7 млрд доларів США [10].

Втрати активів бізнесу в Україні станом на червень 2022 року становили не менше 8 млрд доларів США і продовжують зростати [10]. Пошкоджено чи руйновано понад сто промислових підприємств (табл. 3). Українська металургія втратила щонайменше 30% своїх активів [9, с. 8-9]. У Маріуполі зруйновано другий і третій за розмірами металургійні заводи України «Азовсталь» та «ММК імені Ілліча». В Кременчузі зруйновано нафтопереробний завод, який був єдиним джерелом виробництва українського бензину. В сфері енергетики зруйновано багато об'єктів відновлюваної енергетики, мереж передачі електроенергії та розподілу газу.

Прямою жертвою російської агресії стало українське сільське господарство, оскільки бойові дії часто відбуваються на українських полях. Прямі втрати аграрного бізнесу України внаслідок війни станом на червень 2022 року становили не менше 4,3 млрд доларів США [10]. Український сільськогосподарський експорт був фактично на тривалий час зупинений через російську блокаду українських портів Чорного та Азовського морів.

Сукупний розмір збитків українських банків станом на травень 2022 року склав близько 6,6 млрд грн, що більш як утричі перевищує збитки внаслідок бойових дій та кризи 2014–2015 років та в понад десять разів – втрати протягом першого року пандемії COVID-19 [11, 12]. Банківський сектор України втратив значну частину своїх активів у регіонах, де відбувалися активні бойові дії, та за попередніми оцінками понад 50% кредитного грошового потоку [9].

За оцінками Міжнародної організації праці станом на 11 травня 2022 року було втрачено 4,8 мільйона робочих місць, що становить 30% робочих місць, які існували в Україні до початку повномасштабної війни [8]. Чисельність біженців і вимушено переміщених осіб, які виїхали з України за кордон у сусідні держави становить понад 5 мільйонів людей. За оцінками МОП до початку російської агресії з загальної чисельності біженців працювало близько 1,2 мільйона осіб. Дві третини з них мають вищу освіту, а 49% були зайняті у професіях, які вимагають високої кваліфікації. Понад 7 мільйонів українців мають статус внутрішньо переміщеної особи.

Глибокий спад економіки України зумовив стрімке зростання рівня безробіття до 35% у II кварталі 2022 року [12]. Суттєве зниження економічної активності бізнесу призвело також до різкого зниження доходів населення. Як наслідок, за прогнозами Національного банку України номінальні зарплати у 2022 році скоротяться на 12%, а в реальному вимірі з урахуванням інфляції – на 27% [12].

Як бачимо, вплив агресивних дій Росії на економіку руйнівний та багатогранний. Деякі з можливих наслідків будуть подолані порівняно швидко, для вирішення інших можуть знадобитися роки та сотні мільярдів доларів інвестицій. Наразі є очевидним, що ці наслідки вже зараз проявляються у світовій економіці через виникнення таких проблем: інфляція, зростання цін на енергоресурси, руйнування ланцюжків поставок, зростання цін на продовольство та загроза дефіциту продуктів харчування, скорочення інвестицій. І з продовженням війни ці проблеми будуть лише поглиблюватися. Тому вже зараз поряд із воєнними діями по визволенню тимчасово окупованих територій і боротьбою на всіх фронтах: політичному, дипломатичному, ідеологічному, економічному, слід розпочинати підготовку до відбудови країни після перемоги.

На Міжнародній конференція з питань відновлення України URC 2022 у Швейцарії представники України презентували масштабний план відбудови, підготовлений Національною радою з відновлення України від наслідків війни за участю експертів Офісу реформ при Кабінеті міністрів, представників міжнародних організацій (ООН, ЄБРР , МВФ), експертів McKinsey. Долучались до його розробки також українські міністерства - інфраструктури, економіки, цифрової трансформації. План розрахований на 10 років (з 2023 р. по 2032 р.) і передбачає щорічне зростання економіки на 7%. Однак питання практичного втілення в життя даного плану залежить від єдиного бачення процесів, їх фінансування та контролю як зі сторони України, так і зі сторони міжнародних партнерів [5].

За попередніми розрахунками потреба в коштах для відбудови оцінюється українською стороною в 750 млрд дол США. ЄС попередньо оцінили свої можливості щодо внеску в реалізацію плану в 500 млрд євро. Кошти мають надходити з різних джерел, але першим джерелом мають стати заморожені, конфісковані активи РФ (табл.4).

Насьогодні для збору коштів для відновлення України використовується онлайн платформа United24 (U24), через яку вже зібрано 62,9 млн. дол. пожертв від благодійних організацій, міжнародних партнерів та громадян з метою підтримки України. Крім того існує низка фондів, у зв'язку з чим виникають проблеми з координацією діяльності та контролем за розподілом і використанням коштів. І це викликає певні запитання з боку експертів, адже важливими умовами отримання Україною міжнародної фінансової допомоги є здійснення реформ по впровадженню верховенства права і боротьби з корупцією. [5].

Таблиця 4

Джерела та напрями фінансування програми повоєнного відновлення України

Етапи відновлення	Джерела фінансування	Ключові напрями фінансування (програми)
1 етап (2023-2025 рр.) 580 проєктів загальною вартістю 350 млрд дол. 2 етап (2026-2032 рр.) 270 проєктів загальною вартістю 400 млрд дол.	1. Заморожені, конфісковані активи РФ. 2. Допомога держав-партнерів, міжнародних фінансових організацій та великих міжнародних корпорацій. 3. Цільова допомога від країн партнерів постраждалим регіонам. 4. Приватні інвестиції. 5. Допомога міжнародних гуманітарних організацій та благодійних фондів.	1. Відновлення та модернізації житла та інфраструктури (150-250 млрд дол). 2. Розширення та інтеграції логістики з ЄС (120-160 млрд дол). 3. Енергетична незалежність та зелений курс (130 млрд дол). 4. Забезпечення конкурентного доступу до капіталу (75 млрд дол). 5. Забезпечення макрофінансової стабільності (60-80 млрд дол). 6. Розвиток секторів економіки з доданою вартістю (50 млрд дол). 7. Розвитк оборонного сектору (50 млрд дол). 8. Відновлення та модернізація соціальної інфраструктури (25-35 млрд дол). 9. Розвиток систем культури і спорту (25-35 млрд дол).

Джерела: складено авторами за [3,4,5].

Альтернативним є план стратегічної концепції післявоєнної відбудови України - «RebuildUkraine», який був представлений в травні 2022 р. Єврокомісією і передбачає, що кошти для відбудови виділятимуться з бюджету Європейського Союзу, також фінансування здійснюватиметься партнерами з G7 та G20, іншими країнами, міжнародними фінансовими інститутами, міжнародними організаціями та приватними інвесторами. Фінансування пропонується в якості грантів, позик від імені ЄС або під гарантії держав-членів. Пропонується створення спільної Україно-Європейської платформи відбудови «Ukraine Reconstruction Platform» [4].

Враховуючи наявність альтернативних варіантів, а також з огляду на необхідність подолати «вузькі місця» у запропонованому українськими експертами плані відновлення країни, при формуванні остаточної Програми повоєнної відбудови України доцільно враховувати не лише потреби та можливості країни, а й пропозиції міжнародних експертів, а також спиратися на успішний історичний досвід реалізації плану Маршалла

Висновки та пропозиції. Програма повоєнної відбудови України має спиратися на напрацьовані роками механізми фінансування і використовувати всі наявні можливості підтримки і допомоги. При розробці плана повоєнного відновлення країни цілком логічно використати успішний історичний досвід реалізації плана Маршалла, оскільки Україна має аналогічні стартові предумови. Обсяги прямих та непрямих втрат від російського вторгнення є масштабними: зруйновано та пошкоджено низку промислових, сільськогосподарських та інфраструктурних об'єктів; порушено логістичні зв'язки, кількісних і якісних втрат зазнав людський капітал, економіка зазнала значних збитків, поглибилися інфляційні процеси тощо. Отже, в Програмі повоєнного відбудови України ключовими напрямами відновлення мають бути: енергетика (з акцентом на альтернативні джерела), промисловість, сільське господарство, інфраструктурні проекти, малий і середній бізнес. Відновлення внутрішнього попиту і стимулювання внутрішнього споживання та нарощування товарообігу надасть імпульс для активізації економіки, тому дуже важливим в цьому контексті є підвищення мінімальної заробітної плати та відновлення пільгового кредитування.

Водночас при реалізації плану Програми відбудови країни слід спрямувати зусилля на:

- досягнення та підтримання макрофінансової стабільності;
- створення сприятливих умов для перетворення внутрішніх заощаджень на внутрішні інвестиції та дієве стимулювання іноземних інвесторів;
- розширення зовнішньої торгівлі (особливо важливо забезпечити максимальне сприяння українському експорту) та розвиток європейського економічного співробітництва;
- дієве реформування країни та ефективна боротіба з корупцією.

Джордж Маршалл 75 років тому визначав за мету свого плану «відродження працездатної економіки у сві-

ті, щоб дозволити появу політичних і соціальних умов, у яких можуть існувати вільні інституції». На практиці реалізація зазначеної мети полягала у стимулюванні приватного підприємництва, інвестицій і вільної торгівлі, що в кінцевому підсумку гарантувало історичний успіх плану Маршалла після Другої світової війни.

План Маршалла 2.0 у короткостроковому періоді має забезпечити швидке відновлення зруйнованих територій, у середньостроковому - відновлення економіки та розвиток демократичних структур з пролангацією отриманих ефектів у довгостроковій перспективі в геополітичному контексті. Цілком очевидно, що без потужної міжнародної допомоги реалізувати план та подолати наслідки війни буде неможливо, але Україна сьогодні, так само як Європа після Другої світової війни повинна сама взяти на себе ініціативу щодо його реалізації.

В історичному успіху України зацікавлено все прогресивне світове суспільство.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Тимочко Н. О., Пучко О. А., Рудотьомкіна Л. М. та ін. Економічна історія. – К.: Основи, 2002. – 647 с.;

2. Богдан Данилишин. Про «план Маршалла для України» і не тільки. Який курс для післявоєнної відбудови економіки краще обрати Україні? URL: https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/04/1/685066/ (дата звернення: 17.08. 2022);

3. Дана Гордійчук Україна представила план відновлення на $750 мільярдів: як виглядатиме повоєнна відбудова . Економічна правда URL: https://www.epravda.com.ua/news/2022/07/4/688833/ (дата звернення: 19.08 2022);

4. Ірина Кобець Перспективи повоєнного відновлення України URL: https://www.unian.ua/economics/finance/perspektivi-povoyennogo-vidnovlennya-ukrajini-novini-ukrajina-11894802.html (дата звернення: 18.08 2022);

5. Олександр Децик. Плани та «схеми». Чого має позбутись Україна, щоб відновитись? URL: https://lb.ua/economics/2022/07/05/522173_plani_shemi_chogo_maie_pozbutis.html (дата звернення: 18.08 2022);

6. Павло Шеремета. Привид Плану Маршалла блукає Україною: нас не засиплють грошима. Ми маємо зробити це самі. URL: https://biz.liga.net/ua/ekonomika/all/opinion/prizrak-plana-marshalla-brodit-po-ukraine-nas-ne-zasypyat-dengami-doljny-sdelat-eto-sami?fbclid=IwAR2AcOICZ-HbrQJG3FoZ3BDsAG37Sk4JZui3eLThXoixi1nvC7ixLwJzWIQ (дата звернення: 15.08. 2022);

7. Петро Чернишов. Чому План Маршалла спрацював у післявоєнній Європі. Уроки для України. URL: https://forbes.ua/inside/pochemu-plan-marshalla-srabotal-v-postvoennoy-evrope-uroki-dlya-ukrainy-11042022-5382 (дата звернення: 16.08 2022);

8. Вплив кризи в Україні на сферу праці: попередня оцінка. Аналітична записка Міжнародної організації праці від 11.05.2022 р. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2022-05/UKR_Brief%20note_11May-2022.pdf (дата звернення: 19. 08. 2022);

9. Економіка України під час війни: оперативна оцінка, квітень 2022. URL: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/UKR (дата звернення: 18.08. 2022);

10. Звіт про прямі збитки інфраструктури, непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України, та попередня оцінка потреб України у фінансуванні відновлення. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/07/NRC_CLEAN_Final_Jul1_Losses-and-Needs-Report.pdf (дата звернення: 15.08. 2022);

11. Звіт про фінансову стабільність. Національний банк України. Червень 2022 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H1.pdf?v=4 (дата звернення: 16.08. 2022);

12. Інфляційний звіт. Національний банк України. Липень 2022 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2022-Q3.pdf?v=4 (дата звернення: 15.08. 2022);

13. Прес-служба Мінекономрозвитку. «План Маршалла для України»: 5 млрд євро на рік забезпечать зростання економіки до 6-8%. URL: https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id (дата звернення: 16.08. 2022).